



Majetkové nároky sudetských Němců ve vazbě na Lisabonskou smlouvu



JUDr. Jindřiška Syllová, CSc.
Mgr. Vladimíra Pejchalová-Grünwaldová, LL.M.

Parlament České republiky
Kancelář Poslanecké sněmovny
Parlamentní institut

Obsah:

I. ČÁST - MAJETKOVÉ NÁROKY SUDETSKÝCH NĚMCŮ VE VAZBĚ NA LISABONSKOU SMLOUVU /JINDŘIŠKA SYLLOVÁ/	3
ZKRATKY	3
ÚVOD	3
STRUKTURA STANOVISKA	4
A. APLIKACE LISTINY EU SOUDY EU	5
ROZSAH APLIKACE LISTINY EU	5
1. <i>Aplikace Listiny EU – osobní působnost (ratione personae)</i>	5
2. <i>Aplikace Listiny EU - věcná působnost (ratione materiae)</i>	5
3. <i>Aplikace zákazu diskriminace – věcný rozsah působnosti Unie</i>	8
4. <i>Aplikace Listiny EU - časová působnost (ratione temporis)</i>	9
CELKOVÝ ZÁVĚR K APLIKACI LISTINY EU SOUDY EU	9
B. APLIKACE LISTINY EU SOUDY ČR MIMO SFÉRU ORGÁNŮ UNIE	10
II. ČÁST - VZTAH SOUDŮ EU A EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA /JINDŘIŠKA SYLLOVÁ/	12
A. SOUČASNÝ VZTAH (DLE SMLOUVY Z NICE)	12
B. VZTAH OBOU SOUDŮ PODLE LISABONSKÉ SMLOUVY	12
III. ČÁST - JUDIKATURA EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA K OTÁZCE RESTITUČNÍCH NÁROKŮ SUDETSKÝCH NĚMCŮ PROTI ČESKÉ REPUBLICE /VLADIMÍRA PEJCHALOVÁ-GRÜN WALDOVÁ/	13
1. <u>DES FOURS WALDERODE</u>	13
1a) <i>Skutkové okolnosti případu</i>	13
1b) <i>Námitka porušení vlastnických a dědických práv z důvodu trvalého zbavení svého majetku</i>	14
1c) <i>Námitka diskriminace z důvodu německého občanství</i>	16
2. <u>ZÁVĚR</u>	17

I. část - Majetkové nároky sudetských Němců ve vazbě na Lisabonskou smlouvu

Zkratky

Tento text používá pro zjednodušení následující zkratky:

- Ústava – Ústava ČR
- Listina – Listina základních práv a svobod (ČR)
- Listina EU – Listina základních práv Unie
- Soud EU – společný název pro Evropský soudní dvůr, Soudní dvůr ES i všechny soudy Soudního dvora EU
- Dekret prezidenta republiky nebo dekret prezidenta – každý dekret prezidenta republiky, který byl přijatý v r. 1945, ratihabovaný prozatímním Národním shromážděním, který je dosud platnou součástí právního řádu ČR a který se zabýval právy sudetských Němců
- SD EU – Soudní dvůr EU (podle Lisabonské smlouvy).
- SFEU – smlouva o fungování Evropské unie, část Lisabonské smlouvy
- SEU – smlouva o Evropské unii, ve znění Lisabonské smlouvy
- ESLP – Evropský soud pro lidská práva

Pozn.

Pro smlouvy ve znění Lisabonské smlouvy se používá nové lisabonské číslování článků.

Úvod

Česká republika musela pro členství v Evropské unii splnit tzv. „kodaňská kritéria.“ Jedním z těchto kritérií byla „*stabilita a funkčnost institucí zaručujících demokracii, právní stát, lidská práva a respekt vůči menšinám a jejich ochrana*“. V Preambuli Smlouvy o přistoupení (ČR a dalších států k EU), která je součástí primárního práva EU, je mimo jiné stanoveno, že „*Rada Evropské unie se po obdržení stanoviska Komise a souhlasu Evropského parlamentu vyslovila pro přijetí těchto států, ...*“. Přijetím České republiky do Evropské unie tedy všechny stávající členské státy vyjádřily souhlas s tím, že v České republice je zaručena demokracie, právní stát a lidská práva. Nepřímo tak všechny tyto členské státy Evropské unie na politické úrovni uznaly, že dekrety prezidenta republiky nečiní překážku ke garantování těchto hodnot v České republice, a tedy překážku pro přistoupení České republiky k Evropské unii. Lze tudíž konstatovat, že pokud by Komise či jiný orgán Unie měl za to, že v České republice dochází k pokračujícímu porušování práv zaručených Smlouvami a Listinou EU od doby před přistoupením České republiky k Evropské unii, jednalo by se o negaci vyjádření obsaženého ve Smlouvě o přistoupení, jakož i negaci deklarace, že Česká republika splnila kodaňská kritéria.

Na politické úrovni je třeba také zmínit existenci česko-německé deklarace o vzájemných vztazích a jejich budoucím rozvoji. Deklarace byla schválena parlamenty obou zemí a příslušné články¹ by měly v politické rovině zabránit jakémukoliv zpochybnění poválečného uspořádání.

¹ „II Německá strana přiznává odpovědnost Německa za jeho roli v historickém vývoji, který vedl k Mnichovské dohodě z roku 1938, k útěku a vyhánění lidí z československého pohraničí, jakož i k rozbití a obsazení Československé republiky. Lituje utrpení a křivd, které Němci způsobili českému lidu nacionálněsocialistickými zločiny. Německá strana vzdává čest obětem nacionálně socialistické vlády násilí a těm, kteří této vládě násilí kladli odpor. Německá strana si je rovněž vědoma, že nacionálněsocialistická politika násilí vůči českému lidu přispěla k vytvoření půdy pro poválečný útěk, vyhánění a nucený vysídlení.

III Česká strana lituje, že poválečným vyháněním, jakož i nuceným vysídlením sudetských Němců z tehdejšího Československa, vyvlastňováním a odnímáním občanství bylo způsobeno mnoho utrpení a křivd nevinným lidem, a to i s ohledem na kolektivní charakter přisuzování viny. Zejména lituje excesů, které byly v rozporu s elementárními humanitárními zásadami i s tehdy platnými právními normami, a nadto lituje, že bylo

Lisabonská smlouva umožňuje trestat stát pozastavením některých práv vyplývajících z členství v EU. Tato úprava však směřuje výhradně do budoucnosti. Možnosti orgánů EU učinit některý z aktů, které by mohly vést k pozastavení určitých práv vyplývajících z členství v EU kvůli dekretům prezidenta republiky (tedy kvůli minulosti) je třeba považovat za pouze teoretické. Pozastavit práva člena je možno na odůvodněný návrh jedné třetiny členských států, EP nebo Komise v případě, že „*existuje zřejmé nebezpečí, že některý členský stát závažně poruší hodnoty*“ „*úcty k lidské důstojnosti, svobody, demokracie, rovnosti, právního státu a dodržování lidských práv, včetně práv příslušníků menšin.*“² I z dikce vyplývá, že se jedná o nebezpečí v budoucnosti a že se neposuzuje minulost.

Struktura stanoviska

Toto stanovisko se soustřeďuje na pravomoc Soudu EU posuzovat dekreta prezidenta republiky a akty, vzniklé jejich aplikací.

Je třeba předem uvést, že po dosavadních zkušenostech s rozvojem pravomocí evropských orgánů prostřednictvím soudní rozhodovací praxe není možno se stoprocentní jistotou zajistit do budoucna dodržení formálně stanovených pravomocí založených na Lisabonské smlouvě ze strany Soudu EU, i když podle současného právního rozboru nejsou jeho pravomoci pro posuzování dekretů prezidenta republiky dány.

Posudek se skládá ze dvou kapitol. I. kapitola se zabývá možností použití Listiny EU při posuzování dekretů prezidenta republiky ze strany soudů EU, tedy v zásadě ve sféře unijního působení.

II. kapitola se zabývá (velmi krátce) možností použití Listiny EU Ústavním soudem nebo jiným orgánem České republiky mimo sféru práva Unie.

Příloha č. 2 posudku analyzuje judikaturu Evropského soudu pro lidská práva problematice nároků občanů, které měly souvislost s dekreta prezidenta republiky. Důvodem přiložení této přílohy je nově koncipovaný vztah mezi primárním právem EU a Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod, který je obsažen v Lisabonské smlouvě. Tento vztah je analyzován v příloze č. 1 včetně možných dopadů na právo EU.

na základě zákona č. 115 z 8. května 1946 umožněno nepohlížet na tyto excesy jako na bezprávné a že následkem toho nebyly tyto činy potrestány.

IV Obě strany se shodují v tom, že spáchané křivdy náležejí minulosti, a že tudíž zaměří své vztahy do budoucnosti. Právě proto, že si zůstávají vědomy tragických kapitol svých dějin, jsou rozhodnuty nadále dávat při utváření svých vztahů přednost dorozumění a vzájemné shodě, přičemž každá strana zůstává vázána svým právním řádem a respektuje, že druhá strana má jiný právní názor. Obě strany proto prohlašují, že nebudou zatěžovat své vztahy politickými a právními otázkami pocházejícími z minulosti

V Obě strany potvrzují své závazky z článků 20 a 21 Smlouvy o dobrém sousedství a přátelské spolupráci ze dne 27. února 1992, v nichž jsou zakotvena práva příslušníků německé menšiny v České republice a osob českého původu ve Spolkové republice Německo. Obě strany jsou si vědomy, že tato menšina a tyto osoby hrají důležitou roli ve vzájemných vztazích, a konstatují, že jejich podpora je i nadále v oboustranném zájmu.

VI Obě strany jsou přesvědčeny, že vstup České republiky do Evropské unie a volný pohyb v tomto prostoru dále usnadní soužití Čechů a Němců. V této souvislosti vyjadřují zadostiučinění, že na základě Evropské dohody o přidružení mezi Českou republikou a Evropskými společenstvími a jejich členskými státy bylo dosaženo značného pokroku v oblasti hospodářské spolupráce včetně možností samostatně výdělečné a podnikatelské činnosti podle čl. 45 této Dohody. Obě strany jsou připraveny v rámci svých platných právních předpisů brát při posuzování žádostí o pobyt a přístup na trh práce zvláštní zřetel na humanitární a jiné důvody, zejména na příbuzenské vztahy a rodinné a další vazby.“

² O pozastavení členských práv rozhoduje Evropská rada jednomyslně.

A. Aplikace Listiny EU soudy EU

Otázka, nakolik bude moci být zákon České republiky (včetně dekretů prezidenta republiky ČSR) nebo akt, přijatý s použitím zákona České republiky (včetně použití dekretů prezidenta) po přijetí Lisabonské smlouvy posuzován ze strany soudů Evropské unie, je velmi obtížná. Následující formálněprávní posudek neoperuje s možnostmi budoucího rozšiřujícího výkladu kompetenčních (nebo jiných) ustanovení Lisabonské smlouvy (nebo jiných dokumentů) soudy EU. Posudek je založen výhradně na právním textu a dosavadní judikatuře soudů.

Rozsah aplikace Listiny EU

Pro určení, zda bude moci být dekret prezidenta republiky nebo rozhodnutí vydané na jeho základě posuzován soudem EU, je důležitý rozsah aplikace Listiny EU. Vzhledem k tomu, že Lisabonská smlouva nemění pravomoci EU v oblasti zákazu diskriminace ani v oblasti ochrany vlastnického práva, je rozbor aplikace Listiny EU, která obsahuje úpravu zákazu diskriminace a i úpravu vlastnického práva, klíčový.

Problematika použití Listiny EU je upravena v článku 51 odst. 1 Listiny EU: „*Ustanovení této Listiny jsou (...) určena orgánům, institucím a jiným subjektům Unie, a dále členským státům, výhradně pokud uplatňují právo Unie. Respektují proto práva, dodržují zásady a podporují jejich uplatňování v souladu se svými pravomocemi, při zachování mezi pravomocí, které jsou Unii svěřeny v dalších částech smluv.*“ Rozsah aplikace (použití) Listiny EU můžeme rozdělit na rozsah osobní, věcný a časový.

1. Aplikace Listiny EU – osobní působnost (*ratione personae*)

- Listina EU se vztahuje na členské státy – těmi se rozumí kterékoliv orgány členského státu, které jsou povolány k transpozici nebo jinému provedení nebo aplikaci unijního práva.
- Dále se Listina vztahuje na soudy EU (a další orgány a subjekty EU)

2. Aplikace Listiny EU - věcná působnost (*ratione materiae*)

Na členské státy se Listina EU vztahuje jen pokud uplatňují právo Unie. To znamená, že se členské státy musí řídit Listinou EU jen tehdy, pokud transponují, aplikují nebo jinak provádějí právo Unie.

Slovo uplatňují (či implementují – angl. znění) je předmětem bohatých právnických debat. V žádné z nich se však nedochází k závěru, že je možno vztáhnout Listinu EU na předpis nebo rozhodnutí, které se žádným způsobem netýká práva Unie. (Za právo Unie se v tomto směru nepovažuje sama Listina EU – viz níže). Výklad slova uplatňují (přesnější překlad by byl „provádějí“) bude dotčen dosavadní judikaturou ESD, která vykládá provádění práva EU spíše jako souvislost věci s právem EU.³ Nicméně alespoň souvislost s právem EU musí nezbytně u každé věci existovat.

Právem Unie se rozumí smlouvy, předpisy a jiná rozhodnutí orgánů a dalších institucí EU. To znamená, že se Listina EU vztahuje i na národní předpisy a rozhodnutí (včetně soudních rozhodnutí), pokud mají národní státy pravomoc přijmout takový předpis nebo

³ Případy ERT a Carpenter a další.

rozhodnutí, a zároveň pokud takovým předpisem nebo rozhodnutím provádějí nebo aplikují právo EU.⁴ Je tedy možno shrnout, že Listina EU se věcně vztahuje na předpisy a jiná rozhodnutí členského státu jen:

- pokud jde o akt, který vydal orgán členského státu a zároveň
- pokud se tímto aktem provádí právo EU (právem se rozumí primární právo přímo aplikovatelné, dále předpis, smlouva nebo jiné rozhodnutí orgánů Unie) a zároveň
- pokud se tímto aktem vykonávají pravomoci, které má členský stát při provádění práva Unie.⁵

Na soudy EU (i další subjekty EU) se Listina EU vztahuje vždy, když tyto plní svou působnost danou ve smlouvách. Nicméně není možná definice kruhem – Listina *nerozšiřuje oblast působnosti práva Unie ani nevytváří novou pravomoc* (čl. 51 odst. 2 Listiny EU) - nedává orgánům EU žádné další pravomoci. Tedy není možno ustanovení čl. 51 odst. 1 interpretovat tak, že soud EU při aplikování Listiny EU plní působnost danou ve smlouvách tím, že plní pravomoci dané Listinou EU (například zajistit, aby se *zakázala jakákoli diskriminace založená na ...příslušnosti k národnosti menšině*).

Tento restriktivní přístup k rozsahu aplikace Listiny je logickým následkem toho, že členské státy nejsou povinny dodržovat ustanovení Listiny EU ve všech svých národních předpisech, ale pouze tehdy, pokud *uplatňují* právo EU. Není tedy možné, aby státy mohly podle čl. 51 odst. 1 (u svých národních pravomocí) přijmout předpis, aniž by dodržovaly Listinu EU, ale poté by bylo v pravomoci soudu EU tento předpis pro rozpor s Listinou EU posoudit.

Z toho vyplývá, že soud EU bude mít pravomoc aplikovat Listinu EU jen tehdy, pokud půjde o návrhy (žaloby) upravené ve smlouvách a zároveň pokud půjde o porušení či nedodržení práva EU s výjimkou porušení nebo nedodržení jen samotné Listiny EU.

Předpisy ČR a jiná rozhodnutí orgánů ČR mohou být napadena u soudu EU v těchto žalobách:

1. žaloba na nesplnění povinnosti členským státem – čl. 258 SFEU
2. rozhodnutí o předběžné otázce – čl. 267 SFEU
3. specializované návrhy podle čl. 271 a dalších SFEU (tyto návrhy se nemohou nijak dotýkat dekretů prezidenta republiky).

Pokud aplikujeme to, co bylo řečeno výše o tom, že soud EU bude mít pravomoc aplikovat Listinu EU jen tehdy, pokud půjde o uplatňování práva EU, na 2 nejdůležitější žaloby, bude výsledek tento:

Žaloba na nesplnění povinnosti členským státem je upravena takto: „*shledá-li Soudní dvůr EU, že členský stát nesplnil povinnost, která pro něj vyplývá ze Smluv, je tento stát povinen přijmout opatření, která vyplývají z rozsudku SD EU*“.

Toto ustanovení znamená, že SD EU může jednat o návrhu pouze tehdy, pokud členský stát nesplnil povinnost, která je dána v primárním přímo aplikovatelném právu nebo sekundárním právu EU, nikoliv však jen a pouze v Listině EU. Pokud je určitá povinnost dána

⁴ Spor možnost nebo nemožnost vlastního uvážení státu při implementaci práva EU necháváme v tomto okamžiku jako nepřipadný pro náš problém stranou.

⁵ K tomu prof. Pavel Šturma: „*Naproti tomu v případě členských států (...) se obsah Charty na ně vztahuje jen při provádění práva ES/EU (...). Z judikatury Evropského soudního dvora jednoznačně vyplývá, že povinnost členských států dodržovat v rámci Unie definovaná základní práva platí jen tehdy, pokud jednají v rámci práva Společenství.*⁵ *Tento princip zakotvený nyní i v Chartě (čl. 51 odst. 1) platí přirozeně jak pro centrální úřady, tak pro regionální či místní orgány, jakož i pro veřejné instituce, pokud uplatňují evropské právo. Naopak tam, kde neuplatňují evropské právo, jsou členské státy vázány jen ústavní úpravou základních (lidských) práv a závazky z mezinárodních smluv, jichž jsou stranami.*“ In: Vztah Evropské úmluvy o lidských právech a evropského práva.

jen a pouze v Listině EU, nejde o uplatňování práva EU ve smyslu čl. 51 odst. 2 Listiny EU, a to navzdory čl. 6 odst. 1 SEU, který hovoří o stejné právní síle (hodnotě) Listiny EU.

Rozhodnutí o předběžné otázce je formulováno takto: „*Soudní dvůr má pravomoc rozhodovat o předběžných otázkách týkajících se:*

a) *výkladu smluv*

b) *platnosti a výkladu aktů přijatých orgány, institucemi nebo jinými subjekty Unie*“

Toto ustanovení znamená, že SD EU smí rozhodovat o výkladu Listiny EU, ale pouze v případě, že otázka po tom, jak má být ustanovení Listiny EU vykládáno, je v pravomoci SD EU. Otázka je v pravomoci SD EU jen tehdy, pokud se týká výkladu smluv nebo jiných aktů přijatých orgány nebo jinými subjekty EU, nikoliv však jen a pouze samotné Listiny EU.

Exkurz 1: problematika tzv. „zásad“

Listina EU je rozdělena na práva a tzv. zásady.⁶ Ne všechna práva upravená Listinou EU jsou automaticky subjektivními přímo aplikovatelnými právy. Pojem zásady je používán pro programová práva, kterých se lze dovolávat u soudu jen omezeně, a to nikoliv z hlediska věcného rozsahu ochrany, ale jen z hlediska zákonnosti. Pokud ustanovení Listiny EU obsahuje tzv. zásadu, může být soudem EU použito na předpis členského státu nebo jiný (i individuální) akt členského státu jen za podmínek, stanovených pro všechna ustanovení Listiny EU a zároveň jen tehdy, pokud je nezákonné (tedy odporuje zákonu). Ohledně zásad tedy můžeme uzavřít, že je možno se jich úspěšně dovolat u soudu EU v ještě menším okruhu záležitostí, než je tomu u ostatních ustanovení Listiny EU.

Exkurz 2: problematika tzv. „opt outu“ Velké Británie a Polska

Ustanovení «*Protokolu o uplatňování Listiny základních práv Evropské unie v Polsku a ve Spojeném království*», které upravuje použití Listiny EU pro Velkou Británii a Polsko, je důležité pro výklad rozsahu aplikace Listiny zejména z hlediska věcného rozsahu aplikace. Toto ustanovení zní: „*Listina nerozšiřuje možnost Soudního dvora Evropské unie ani jakéhokoliv soudu Polska či Spojeného království shledat, že právní a správní předpisy, zvyklosti nebo postupy Polska či Spojeného království nejsou v souladu se základními právy, svobodami nebo zásadami, které Listina potvrzuje.*“⁷

Mýtus provázející tento protokol říká, že se prý jedná o vyloučení použití Listiny EU na posuzování aktů vydaných v Polsku a Velké Británii. Pravda je však jiná. Odst. 2 protokolu naznačuje, že nejde o žádnou výjimku. Protokol pouze říká, že je přijat, „*aby se předešlo jakékoliv pochybnosti*“. Z toho je možno vyvodit, že i protokolu je možno využít k interpretaci rozsahu aplikace Listiny EU. Protokol pouze potvrzuje, že Listina EU nerozšiřuje působnost soudu EU posuzovat národní předpisy a jiné akty, pokud se tyto netýkají uplatňování práva EU. Z tohoto hlediska pouze potvrzuje pojetí, které bylo

⁶ Čl. 52 odst. 5 Listiny EU stanoví: „*Ustanovení této listiny, která obsahují zásady, mohou být prováděna legislativními a exekutivními akty přijímanými orgány, institucemi a jinými subjekty unie a akty čl. států, provádějí-li právo Unie při výkonu jejich pravomocí. Před soudem se jich lze dovolávat pouze pro účely výkladu a kontroly zákonnosti těchto aktů.*“

⁷ Protokol o uplatňování Listiny základních práv Evropské unie v Polsku a ve Spojeném království :

2. *Zejména, a aby se předešlo jakékoliv pochybnosti, nic v hlavě IV Listiny nezakládá soudně vymahatelná práva platná v Polsku či ve Spojeném království, pokud tato práva nejsou stanovena ve vnitrostátním právu Polska či Spojeného království.*“

Článek 2

Tam, kde ustanovení Listiny odkazuje na vnitrostátní právní předpisy a zvyklosti, vztahuje se toto ustanovení na Polsko či Spojené království pouze v tom rozsahu, v jakém jsou práva nebo zásady v dotčeném ustanovení obsažené uznávány v právních předpisech nebo zvyklostech Polska či Spojeného království.

vysvětleno výše, tedy to, že soud EU nemá pravomoc posuzovat soulad aktu netýkajícího se práva EU s ustanoveními Listiny EU.⁸

Domnívám se, že i když Česká republika nevyjednala stejnou úpravu protokolu, jako má Velká Británie a Polsko, nic to nemění na rozsahu aplikace ustanovení Listiny EU na naše právo. Tomu odpovídá i Prohlášení České republiky k Listině základních práv EU, které bylo připojeno k závěrečnému aktu Lisabonské konference.⁹

Z výše naznačeného je možno uzavřít, že dekrety prezidenta republiky nebo akty vzniklé jejich aplikací splňují náležitosti stanovené v čl. 52 Listiny EU pouze tehdy, pokud by se jimi „uplatňovalo“ právo EU. Pokud tomu tak není, není Listina EU použitelná a soud EU proto nemůže dekret nebo akt podle ní posuzovat.

3. Aplikace zákazu diskriminace – věcný rozsah působnosti Unie

Je možné, aby byly dekrety prezidenta republiky (nebo rozhodnutí vzniklá jejich aplikací) věcně považovány za sféru uplatnění práva EU?

Pokud analyzujeme pravomoci EU podle Lisabonské smlouvy, v oblasti zákazu diskriminace, který by nejspíše připadal v případě dekretů prezidenta republiky v úvahu, jsou pravomoci orgánů EU podle Lisabonské smlouvy shodné jako pravomoci podle nyní platné smlouvy z Nice. Článek 13 SES stanovil, že „...v rámcí pravomocí svěřených společenství touto smlouvou, může Rada na návrh Komise a po konzultaci s EP jednomyslně přijmout vhodná opatření k boji proti diskriminaci na základě pohlaví, rasového nebo etnického původu, náboženského vyznání nebo světového názoru, zdravotního postižení, věku nebo sexuální orientace“.¹⁰ Podle nového číslování Lisabonské smlouvy jde o čl. 19 SFEU (znění je shodné). Toto ustanovení není obecným zmocněním pro přijímání antidiskriminačních předpisů nebo aktů. Nejedná se tedy o samostatnou působnost, EU má pravomoci jen

⁸ Pro přístup k Listině EU je důležitá i část preambule uvedeného protokolu: „VZHLEDEM K TOMU, že Listina potvrzuje práva, svobody a zásady uznávané Unií a tato práva zviditelňuje, avšak netvoří nová práva nebo nové zásady.“

⁹ V odst. 1 je řečeno: „Česká republika zdůrazňuje, že její ustanovení (rozuměj Listiny) jsou určena členským státům pouze tehdy, pokud provádějí právo Unie, a nikoliv když přijímají nebo provádějí vnitrostátní právo nezávisle na právu Unie.“ V odst. 2 pak: „Česká republika zdůrazňuje, že Listina nerozšiřuje oblast uplatňování práva Unie a nezakládá žádnou novou pravomoc Unie.“

¹⁰ Nejbližším sekundárním předpisem založeným na článku 13 SES je **SMĚRNICE RADY 2000/43/ES, kterou se zavádí zásada rovného zacházení s osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ. Oblast působnosti této směrnice je následující:** „1. V rámci pravomocí svěřených Společenství se tato směrnice vztahuje na všechny osoby z veřejného i soukromého sektoru včetně veřejných subjektů, pokud jde o:

a) podmínky přístupu k zaměstnání, samostatně výdělečné činnosti nebo do pracovního poměru včetně kritérií výběru a podmínek naboru, bez ohledu na obor činnosti a na úroveň profesní hierarchie včetně pracovního postupu;

b) přístup ke všem typům a úrovním odborného poradenství, odborného vzdělávání, zdokonaleného odborného vzdělávání a rekvalifikace včetně získávání praktických zkušeností;

c) podmínky zaměstnání a pracovní podmínky včetně podmínek propouštění a odměňování;

d) členství a účast v organizaci pracovníků nebo zaměstnavatelů nebo v jakékoli organizaci, jejíž členové vykonávají určité zaměstnání včetně výhod poskytovaných těmito organizacemi;

e) sociální ochranu včetně sociálního zabezpečení a zdravotní péče;

f) sociální výhody;

g) vzdělání;

h) přístup ke zboží a službám, které jsou k dispozici veřejnosti včetně ubytování, a jejich dodávky.

2. Tato směrnice se netýká rozdílů v zacházení na základě státní příslušnosti a nejsou jí dotčeny ustanovení a podmínky upravující vstup a pobyt státních příslušníků třetích zemí a osob bez státní příslušnosti na území členských států a dále se netýká rozdílů v jakémkoli zacházení souvisejícím s právním statutem dotčených státních příslušníků třetích zemí a osob bez státní příslušnosti.“

v oblastech, které jsou dány zvláštními články smluv. EU má tedy pravomoci stanovit a proto i posuzovat antidiskriminační zákonodárství v oblasti sociálních a pracovních práv včetně profesního vzdělávání, v oblasti přístupu ke vzdělání a v oblasti přístupu ke službám.

Zákaz diskriminace z důvodu státní příslušnosti je zvláštním případem zákazu diskriminace, jeho prvotním účelem byl a dosud je volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu po celém území EU. V případě zákazu diskriminace z důvodu státní příslušnosti jde o přímo aplikovatelné ustanovení¹¹ omezené opět na pravomoci orgánů EU, z tohoto důvodu se týká podobných oblastí jako antidiskriminační předpisy (pracovní právo, prodej půdy a jiných nemovitostí, zakládání obch. společností a živností, přístup k povolání a studiu, poskytování služeb jejich adresátům včetně služeb sociálních a zdravotních atd.).

Právo EU se tedy netýká dalších oblastí, v nichž může docházet k diskriminaci a které jsou v pravomoci členských států (například restitučního zákonodárství).

Pokud by tedy bylo žalováno porušení zákazu diskriminace podle čl. 18 nebo 19 SFEU (nebo podle směrnice 2000/43/ES) v jiných oblastech, než v nichž má Unie pravomoci stanovené zvláštními články smluv, musel by Soud EU konstatovat nedostatek působnosti.¹²

Z toho může vyplynout jediný závěr:

Dekrety prezidenta republiky nebo akty vzniklé jejich aplikací vybočují věcně z okruhu záležitostí stanovených v čl. 19 SFEU nebo čl. 18 SFEU, nejsou „uplatněním“ práva EU a z tohoto důvodu nemohou porušit právo EU. Soud EU nemůže být k jejich posouzení věcně příslušný.

4. Aplikace Listiny EU - časová působnost (*ratione temporis*)

Časová působnost Listiny EU není stanovena, její použití není výslovně omezeno na akty, které teprve budou přijaty až po jejím „přijetí.“ Tato otázka bude muset být řešena judikaturou soudů EU. Dá se však očekávat, že při uplatňování práva EU budou předpisy či jiné akty posuzovány podle Listiny EU, ať byl dotčený předpis nebo jiný akt přijat dříve než Lisabonská smlouva nebo později. Vyplývá to z toho, že Listina EU je považována ve většině svých částí za společný standard základních práv členských států EU, který zde byl i před její deklarací popř. inkorporací.

K tomu, nakolik bude Soud EU uplatňovat nedostatek působnosti z důvodu *ratione temporis* v návaznosti na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva viz příloha č. 2.

Celkový závěr k aplikaci Listiny EU soudy EU

Povinnost členských států dodržovat základní práva upravená v Listině EU může Soud EU posuzovat jen tehdy, pokud členské státy jednají v rámci práva EU. Problematika restitucí a další problematika dekretů prezidenta republiky nespadá do práva EU vymezeného ve zvláštních člancích a proto nemohou být dekrety a akty vzniklé jejich aplikací Soudem EU posuzovány.

¹¹ Čl. 18 odst. 1 SFEU: „V rámci použití smluv, aniž jsou dotčena jejich zvláštní ustanovení, je zakázána jakákoliv diskriminace na základě státní příslušnosti.“

¹² I pokud bychom pro futuro uplatnili flexibilní ustanovení podle bývalých čl. 95 nebo 308 SES, nově podle Lisabonského číslování čl. 114 odst. 1 nebo 352 SFEU (která nejsou oproti bývalému znění v zásadě změněna), v nichž je možno přijmout opatření i bez výslovné působnosti stanovené ve zvláštních člancích, nezahrnují tato ustanovení úpravu zákazu diskriminace mimo oblasti dané působností EU, jak výslovně stanoví čl. 10 SFEU („při vymezování svých politik...“), který cíle v oblasti diskriminace stanoví a který vylučuje jejich působení mimo oblasti působnosti EU.

B. Aplikace Listiny EU soudy ČR mimo sféru orgánů Unie

Druhou základní otázkou je, zda by mohla být Listina EU použita národními soudy ČR nebo Ústavním soudem ČR pro posouzení národního zákonodárství, tedy i dekretů prezidenta republiky a aktů vzniklých jejich aplikací.

I když tato sféra nebyla pravděpodobně v dotazu zamýšlena, je třeba se s ní vypořádat alespoň v krátkosti. Základní otázkou je, zda bude muset národní soud použít Listinu EU nebo zda se jeho posuzování bude řídit jen Listinou základních práv a svobod ČR a dalšími lidskoprávními smlouvami, které byly Českou republikou až dosud přijaty.

V tomto směru se v právnícké veřejnosti rozvinula bohatá diskuse. Základním východiskem je nálezn ÚS č. 403/2002 Sb., který v právních větech říká: „*Ústavní zakotvení všeobecné inkorporační normy, a tím překonání dualistické koncepce vztahu práva mezinárodního a práva vnitrostátního, nelze interpretovat ve smyslu odstranění referenčního hlediska ratifikovaných a vyhlášených mezinárodních smluv o lidských právech a základních svobodách pro posuzování vnitrostátního práva Ústavním soudem, a to s derogačními důsledky. Rozsah pojmu ústavního pořádku nelze vyložit toliko s ohledem na ustanovení § 112 odst. 1 Ústavy, nýbrž i vzhledem k ustanovení čl. 1 odst. 2 Ústavy a do jeho rámce zahrnout i ratifikované a vyhlášené mezinárodních smlouvy o lidských právech a základních svobodách. Z uvedených důvodů nutno čl. 95 odst. 2 Ústavy interpretovat v tom smyslu, že je povinností obecného soudu předložit Ústavnímu soudu k posouzení rovněž věc, v níž dojde k závěru, že zákon, jehož má být při jejím řešení použito, je v rozporu s ratifikovanou a vyhlášenou mezinárodní smlouvou o lidských právech a základních svobodách.*“

Otázkou je, zda bude Listina EU Ústavním soudem považována za takovou smlouvu. Listina EU objektivně nesplňuje základní formální předpoklady čl. 10 Ústavy, není smlouvou vyhlášenou podle podmínek daných čl. 10 a čl. 52 Ústavy. Proto by ani nesplňovala předpoklady, které jsou uvedeny ve výše citovaném judikátu.

Na druhé straně existuje v Lisabonské smlouvě čl. 6 odst. 1 SEU, který určitým nestandardním způsobem „inkorporuje“ Listinu EU do primárního práva (tedy zakládajících smluv) EU.

Pokud vyjdeme z dosavadní „evropské“ judikatury ÚS, je použitelný nálezn č. 154/2006 Sb., který říká: „*Ústavní soud v této oblasti interpretuje ústavní právo s přihlédnutím k principům plynoucím z práva komunitárního.*“ ...*“bezpochyby došlo k onomu posunu právního prostředí, tvořeného podústavními právními normami, který nutně musí ovlivňovat nahlížení celého dosavadního právního řádu, včetně ústavních principů a zásad, to vše ovšem za předpokladu, že faktory, jež ovlivňují vnitrostátní právní prostředí, nejsou samy o sobě v rozporu s demokratickou právní státností, resp. výklad těchto faktorů nesmí vést k ohrožení demokratické právní státnosti. Takový posun by byl v rozporu s čl. 9 odst. 2, resp. čl. 9 odst. 3 Ústavy ČR.*“

Z toho je možno vyvodit, že Ústavní soud akceptuje standardy základních práv, z nichž vychází sekundární právo EU, a které mohou být odlišné od Listiny ČR. Tyto standardy však nesmí porušit ústavní jádro, tj. nezrušitelná ustanovení Ústavy a Listiny podle čl. 9 odst. 3 Ústavy.

Je zřejmé, že některá práva, upravená v Listině EU, jsou odlišná od české Listiny a že některá práva nejsou v naší Listině obsažena vůbec. Obecně je tedy možno říci, že Ústavní soud může v budoucnu akceptovat tato odlišná práva obsažená v Listině EU, aniž by to považoval za zasahování do českého ústavního pořádku a nebude k Listině EU přistupovat formálně podle toho, zda byla řádně vyhlášena či nikoliv nebo zda je inkorporační ustanovení formálně správné nebo dokonce i zda byla Listina EU uplatněna v rámci práva Unie či

nikoliv. Tato nová práva budou moci být považována za společný lidskoprávní standard EU, který bude pravděpodobně sblížovat judikaturu národních soudů EU.

Pokud se však týká dekretů prezidenta republiky, nebude s největší pravděpodobností Ústavní soud vzhledem k tomu, že považuje masu evropského sekundárního práva za právo podústavní, přehodnocovat svou rozhodovací praxi týkající se dekretů prezidenta republiky. Bude vycházet ze svého názoru daného v nálezu č. 55/1995 Sb., že dekreta prezidenta republiky měly své legitimní odůvodnění, že jsou kvůli tomuto legitimnímu zdůvodnění platné a že jejich aplikace nepokračuje a proto nemá smysl posuzovat je věcně podle kteréhokoliv současného lidskoprávního katalogu.¹³

¹³ Nález č. 55/1995 Sb., Pl. ÚS 14/94

„Dekret prezidenta republiky č. 108/1945 Sb., o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy, byl v době svého vydání nejen legálním, ale také legitimním aktem. Vzhledem k tomu, že tento normativní akt již splnil svůj účel a po dobu více než čtyř desetiletí již nezakládá právní vztahy a nemá tedy již nadále konstitutivní charakter, nelze dnes za uvedené situace zkoumat jeho rozpor s ústavním zákonem nebo mezinárodní smlouvou podle čl.1.10 Ústavy (čl.87 odst. 1 písm. a) Ústavy ČR), neboť takový postup by postrádal jakoukoli právní funkci. Opačný postup by zpochybnil princip právní jistoty, jenž je jednou ze základních náležitostí současných demokratických právních systémů.“

II. část - Vztah soudů EU a Evropského soudu pro lidská práva

A. Současný vztah (dle smlouvy z Nice)

Vztah obou soudů lze v současné době označit za vztah rozporů a vzájemného doplňování. Listina základních práv Evropské unie ve své preambuli označuje judikaturu ESLP jako zdroj práv respektovaný Společenstvím, což bylo dosud považováno za právně nezávaznou deklaraci. ESD dosud bez ohledu na tuto deklaraci vypracoval doktrínu základních práv jako součást obecných zásad právních.

Skutečností je, že v důsledku teleologické interpretace ESD, která přihlíží k účelu, kterého má být dosaženo, tedy především k vytvoření a ochraně společného trhu a ochraně hospodářské soutěže, se výsledky rozhodování obou soudů často liší (viz. např. případy *Niemetz* nebo *Hoechst v. Komise*). ESD čerpá z judikatury ESLP jako zdroje interpretace základních práv v rámci evropského práva a vodítka pro vlastní autonomní rozhodovací činnost v oblasti lidských práv. Rozdílná interpretace je patrná pouze v určitých oblastech, jako je především soutěžní a celní právo.

B. Vztah obou soudů podle Lisabonské smlouvy

Lisabonská smlouva v čl. 6 odst. 2 SEU předpokládá, že „*Unie přistoupí k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. Přistoupení k této úmluvě se nedotkne pravomocí Unie vymezených Smlouvami. Základní práva, která jsou zaručena Evropskou úmluvou o ochraně základních práv a základních svobod a která vyplývají z ústavních tradic společných členským státům, tvoří obecné zásady práva Unie*“

Toto ustanovení bylo přijato jako reakce na to, že ESD (z obavy o své pravomoci) ve svém stanovisku v r. 1996 odmítl možnost, že by Evropská společenství, vzhledem k rozsahu svých pravomocí, přistoupila k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv.¹⁴

Přistoupení Unie k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod by mohlo být nejefektivnějším způsobem, jak předvídat budoucí judikaturu Soudu EU v oblasti lidských práv a jak se vyhnout rozporům v judikatuře obou soudů (a zároveň odlišné interpretaci Úmluvy). S ohledem na skutečnost, že ESLP k problematice majetkových restitucí zaujal definitivní stanovisko (viz níže), mohla by být působnost Soudu EU vyloučena i s ohledem na *ratione temporis*, což bylo důvodem vyloučení ESLP.

Co znamená ta část ustanovení, která říká, že se „*přistoupení nedotkne pravomocí Unie vymezených smlouvami*“? Podrobněji by k tomu měl hovořit Protokol k čl. 6 odst. 2 Smlouvy o Evropské unii o přistoupení Unie k Evropské úmluvě. Ten však pouze v článku 2 stanoví, že bude přijata zvláštní dohoda, který „*zajistí, aby se přistoupení nedotklo působnosti Unie ani pravomocí jejích orgánů.*“ Toto ustanovení bylo vynuceno Soudy EU, které i nadále budou chtít vykládat právo EU ve sporných případech podle svého. Znamená tedy, že až dohoda o přistoupení k Evropské úmluvě bude upravovat, zda se bude moci stěžovatel, pokud nebude souhlasit s lidskoprávní aplikací nebo interpretací práva EU provedenou Soudem EU, obrátit do Štrasburku. Z tohoto hlediska je možno konstatovat, že dosavadní rozhodování Evropského soudu pro lidská práva by mohlo mít (pokud se ESLP nestane „poslední instancí,“) jen omezený vliv.

Závěrem je možno konstatovat, že Lisabonská smlouva přiblížila sblížení obou katalogů základních práv, ale **nerozhodla, který katalog a který soud bude rozhodný v oboru lidských práv**, jejichž interpretace je dosud nebo by mohla být v budoucnu rozporná. Z tohoto hlediska není Lisabonská smlouva žádným výrazným posunem k unifikaci materiálního lidskoprávního katalogu a zachovává (prozatím – až do přijetí dohody o přistoupení) možnosti odlišné interpretace jednotlivých práv.

¹⁴ Syllová, Pítrová, Svobodová, Ústava pro Evropu, komentář, C. H. Beck 2005, str. 25.

III. část - Judikatura Evropského soudu pro lidská práva k otázce restitučních nároků sudetských Němců proti České republice

Stěžejními rozhodnutími Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“) jsou **Des Fours Walderode** ze dne 4. března 2003 (stížnost č. 40057/98) a **Harrach** ze dne 27. května 2003 (stížnost č. 77532/01), v jejichž výrocích ESLP použil stejné právní věty. ESLP v obou případech jednomyslně prohlásil stížnost za nepřijatelnou. Ustálenou pozici ESLP k problematice restitučních nároků sudetských Němců tak lze demonstrovat např. na rozhodnutí ve věci Des Fours Walderode.

1. Des Fours Walderode

1a) Skutkové okolnosti případu

Skutkové okolnosti případu lze shrnout následovně. Stěžovatelova nevlastní matka a její synové, všichni německé národnosti, vlastnili v bývalém Československu rozsáhlý nemovitý majetek. V roce 1945 byla jeho část konfiskována dekretem prezidenta republiky č. 12/1945 Sb. Zbytek majetku, jenž byl ve výlučném vlastnictví nevlastní matky, jí pak byl zabaven v září 1948 podle dekretu prezidenta republiky č. 108/1945 Sb., v důsledku její příslušnosti k nacistům a členství obou synů v jednotkách SS. Část majetku, jež patřila výlučně otci stěžovatele, byla prodána ještě před válkou. Stěžovatelova nevlastní matka, která nikdy nenabyla československého občanství, zemřela v roce 1955 a odkázala veškerý majetek stěžovateli. Ten opustil bývalé Československo v roce 1949 se ztrátou československého občanství. Vrátil se v roce 1991 a v srpnu 1992 mu bylo uděleno české občanství. Jeho žádosti o vydání majetku byly odmítnuty pozemkovým úřadem, který došel k závěru, že se jeho nevlastní matka a bratři provinili vůči československému státu během německé okupace, což vyplývalo z listinných důkazů, které zahrnovaly i rozhodnutí Ústředního národního výboru ze září 1948, jímž se konfiskovala část matčina majetku. Pozemkový úřad zjistil, že majetek byl dán pod národní správu v roce 1945, posléze konfiskován podle dekretu č. 12/1945 Sb., a že majetek ve vlastnictví stěžovatelova otce byl převeden na jiné fyzické osoby před druhou světovou válkou. Uzavřel s odkazem na § 2 odst. 1 zákona č. 243/1992 Sb., že stěžovatelova nevlastní matka a bratři nesplňovali požadavky na vydání majetku, a že na jeho restituční žádost týkající se majetku jeho otce nebylo možno použít restituční zákon. Odvolací soud potvrdil správní rozhodnutí pozemkového úřadu. Neztotožnil se se stěžovatelovým tvrzením, že byl v postavení vlastníka v okamžiku konfiskace majetku podle dekretu č. 12/1945 Sb., neboť jeho nevlastní bratři byli řádně zapsáni jako majitelé v pozemkové knize.

Podle článku 1 nařízení o nabytí německého občanství československých občanů německé národnosti z 20. dubna 1939 českoslovenští občané německé národnosti žijící na území bývalého Československa dne 10. října 1938 nabývali německé občanství s účinností nejpozději od 16. března 1939.

Pro posouzení občanství nevlastních bratrů stěžovatele vzal soud v úvahu prezidentský dekret č. 33/1945 Sb., o úpravě československého státního občanství osob národnosti německé a maďarské, který stanovil, že českoslovenští státní občané národnosti německé nebo maďarské, kteří podle předpisů cizí okupační moci nabyli státní příslušnosti německé nebo maďarské, pozbyli dnem nabytí takové státní příslušnosti československého státního občanství. Ztráta československého státního občanství u takových osob nastala dnem nabytí státní příslušnosti cizí okupační moci. Tímto dnem byl u osob německé národnosti z

pohraničních území Čech a Moravy 10. říjen 1938 a u osob německé národnosti ostatního území Čech a Moravy den 16. března 1939. Nevlastní bratři stěžovatele tedy nabyli německé občanství nejpozději posledně uvedeného data. Odvolací soud dále konstatoval, že v roce 1992 byl stěžovatelův nevlastní bratr Louis prohlášen za mrtvého k 30. červnu 1944 a nevlastní bratr Maxmilián zemřel v květnu 1945, oba jako němečtí občané. Podle názoru soudu stěžovatelovo tvrzení, že občanské záležitosti německých státních příslušníků žijících na území Sudet byly posuzovány podle německého práva dokud zákon č. 195/1946 Sb. nenabyl účinnosti, nebylo správné. Tento zákon rušil pouze platnost právních aktů přijatých v období okupace, které byly aplikovány dočasně v českých zemích podle dekretu č. 11/1944 Sb., neboť neodporovaly tehdejší Ústavě. Vzhledem k tomu, že Louis žil v Praze a Maxmilián v Josefově Dole, vztahoval se na ně občanský zákoník z roku 1911, který na území českých zemí platil do roku 1950. Podle ustanovení článku 819 tohoto občanského zákoníku dědic nabýval majetek předáním, přičemž okamžiky předání a úmrtí zůstavitele nebyly tedy totožné: v mezidobí měl majetek formu tzv. *hereditas iacens* a byl považován za vlastnictví zůstavitele. Pro určení, zda *hereditas iacens* byl konfiskován zůstaviteli nebo jeho dědicům, byla důležitá etapa dědického řízení. V případě pana Walderode měli vlastnická práva k majetku v okamžiku jeho konfiskace dekretem č. 12/1945 Sb. jeho nevlastní bratři, neboť dědické řízení nebylo tehdy ukončeno. Vzhledem k tomu, že původní majitelé nenabyli české občanství ve smyslu § 2 odst. 1 zákona č. 243/1992 Sb., nebyl stěžovatel osobou oprávněnou. Zbytek majetku nárokovaný stěžovatelem byl prodán jeho otcem před druhou světovou válkou jiným fyzickým osobám, jež byly vyňaty z restituce. Ústavní soud odmítl stěžovatelovu ústavní stížnost jako zjevně neopodstatněnou. Na otázku, zda bylo možno případ posoudit podle zákona o půdě, odpověděl záporně, neboť nevlastní matka stěžovatele byla německého původu a nenabyla československé občanství. Stěžovatel nebyl proto oprávněnou osobou ani podle tohoto zákona.

1b) Námitka porušení vlastnických a dědických práv z důvodu trvajících zbavení svého majetku

Stěžovatel před ESLP namítal, že **z důvodu trvajících zbavení svého majetku, byla porušena jeho vlastnická a dědická práva**. Uvedl, že měl v restitučním řízení legitimní naději na získání tvrzeného majetku a namítal porušení čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě. ESLP se k této stížnosti vyjádřil takto:

V projednávaném případě stěžovatel zahájil restituční řízení před vnitrostátními orgány, kde požadoval restituci majetku, který kdysi patřil jeho rodině. Namítal neplatnost konfiskace provedené orgány bývalého Československa, když jeho hlavním argumentem bylo, že konfiskace byla v rozporu s dekretem č. 12/1945 Sb., neboť nebylo provedeno úřední konfiskační řízení, a že zdědil tvrzený majetek podle německého práva.

Soud konstatuje, že majetek byl po konfiskaci v roce 1945 přidělen a užíván různými právníckými osobami, a že členové rodiny stěžovatele neměli faktickou možnost vykonávat k tomuto majetku žádná práva. Tudíž, rodina stěžovatele byla zbavena majetku přede dnem 18. 3. 1992, tj. datem vstupu v platnost Úmluvy a jejích protokolů pro Českou republiku a není zde otázka pokračujícího porušování Úmluvy, kterou by bylo možno přičíst České republice, a která by mohla mít vliv na časové omezení pravomoci Soudu (viz Kníže Hans-Adam II. Lichtenštejnský proti Německu, 2001 27)).

Soud tedy nemá pravomoc *ratione temporis* zkoumat okolnosti, za kterých byla rodina stěžovatele zbavena majetku.

Pokud jde o řízení, které stěžovatel zahájil před českými orgány v roce 1992, ta se vztahovala k nárokům na restituci rodinného majetku a spadala do rozsahu zákona č. 243/1992 Sb., který je lex specialis k zákonu č. 229/1991 Sb. Jestliže stěžovatel namítá porušení svých majetkových práv v těchto řízeních Soud připomíná, že osoba namítající zásah do svého vlastnického práva podle čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě musí prokázat, že takové právo existovalo. Dále čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě zaručuje pokojné užívání existujícího majetku a nezaručuje, všeobecně, právo na získání majetku.

V tomto ohledu Soud připomíná ustálenou judikaturu orgánů Úmluvy, podle níž "majetkem" ve smyslu čl. 1 Protokolu č. 1 může být buď "existující majetek (existing possessions)" (viz. Van der Musselle proti Belgii, 1983, rozhodnutí Komise ve věci Brežný a Brežný proti Slovensku, 1996 a výše cit. Malhous), nebo majetkové hodnoty, včetně pohledávek, o nichž stěžovatel může tvrdit, že má přinejmenším "legitimní naději (legitimate expectation)", že budou konkretizovány (viz Pressos Compania Naviera S. A. a další proti Belgii, 1995 a Ouzounisa další proti Řecku, 2002). Naproti tomu za "majetek" ve smyslu čl. 1 Protokolu č. 1 nelze považovat naději, že bude uznáno přežití bývalého vlastnického práva, které již dávno zaniklo, ani podmíněnou pohledávku, jež zanikla z důvodu nesplnění podmínky.

V projednávaném případě vnitrostátní orgány konstatovaly, že stěžovatel ani nedržel ani nevlastnil tvrzený majetek. Rozhodly z důvodů jasně uvedených, že majetek podléhající hereditas iacens, mohl být a byl konfiskován v roce 1945 podle relevantního dekretu prezidenta republiky.

Zákon č. 243/1992 Sb., umožňoval požadovat restituci majetku pouze osobám, které byly občany České a Slovenské Federativní Republiky (dále "ČSFR"), o majetek přišly na základě dekretů č. 12/1945 Sb., a 108/1945 Sb., znovuzískaly občanství podle zákonů č. 245/1948 Sb., 194/1949 Sb. a 34/1953 Sb., nebo 33/1945 Sb., a jejichž majetek přešel do vlastnictví státu za podmínek uvedených v zákoně č. 229/1991 Sb. Jestliže taková osoba zemřela, restituce majetku mohla být následně požadována fyzickými osobami, majícími občanství ČSFR a byly a) závětními dědici, kteří získaly celý majetek, b) závětními dědici, kteří získaly část majetku, c) dětmi či manželi, d) rodiči, e) sourozenci nebo jejich dětmi.

Vnitrostátní soudy konstatovaly, že nevlastní matka a bratři stěžovatele nesplňovali podmínku československého občanství, a že tedy stěžovatel nebyl oprávněn k restituci majetku.

Soud shledal výše, že důvody uvedené vnitrostátními orgány pro odmítnutí nároku stěžovatele byly pádné a dostatečné, vynesena rozhodnutí nebyla svévolná a řízení nebylo nespravedlivé.

Za těchto okolností Soud nesdílí názor stěžovatele, že se jeho nárok vztahoval k "existujícímu majetku" ve smyslu čl. 1 Protokolu č. 1 (viz. mutatis mutandis, Gratzinger a Gratzingerová proti České republice, 2002), nebo, že měl alespoň "legitimní naději" na jeho získání v restitučním řízení.

Stěžovatel proto nemůže tvrdit, že měl "majetek" ve smyslu čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě. Následkem toho, ani rozhodnutí vnitrostátních soudů ani aplikace zákona č. 243/1992 Sb., v jeho případě, nezasáhly do práva na pokojné užívání majetku, a skutkové okolnosti případu nespádají do rozsahu čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě (viz mutatis mutandis, Polacek a Polacková proti České republice, 2002).

Tato stížnost je tedy neslučitelná ratione materiae s ustanoveními Úmluvy ve smyslu čl. 35 odst. 3 a musí být zamítnuta podle čl. 35 odst. 4.

1c) **Námítka diskriminace z důvodu německého občanství**

Stěžovatel dále před ESLP namítal, že jako bývalý německý občan, byl diskriminován ve svých právech podle čl. 6 odst. 1 a čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě a namítal porušení čl. 14 Úmluvy. ESLP rovněž tuto stížnost prohlásil za nepřijatelnou s následujícím odůvodněním:

Soud konstatuje, že tvrzení stěžovatele o jeho diskriminaci proto, že byl německy mluvící a opustil Československo v roce 1949 nejsou podložena žádnými fakty. Skutečnost, že žádost o restituci byla zamítnuta z výše uvedených důvodů není diskriminací. Z toho vyplývá, že tento bod stížnosti je zjevně nepodložený a musí být zamítnut podle čl. 35 odst. 3 a 4 Úmluvy.

Pokud jde o stížnost, že zákon č. 243/1992 Sb., a § 2 odst. 2. zákona č. 30/1996 Sb., jsou diskriminační, neboť stěžovatel nemohl v důsledku jejich aplikace restituovat majetek svých příbuzných, Soud připomíná, že čl. 6 Úmluvy sám o sobě nezaručuje konkrétní obsah občanských práv a závazků v hmotném právu Smluvních států (viz. rozhodnutí Komise ve věci Pires Neno proti Portugalsku, 1995), a že čl. 1 Protokolu č. 1, jako takový, nezaručuje právo na získání majetku (viz Slivenko a další proti Litvě, 2002).

*Podle ustálené judikatury Soudu čl. 14 Úmluvy doplňuje ostatní normativní ustanovení Úmluvy a Protokolů. Nemá nezávislou existenci, neboť se vztahuje pouze na "užívání práv a svobod", které tato ustanovení přiznávají. Je sice pravda, že se může uplatnit i bez porušení jejich požadavků, a v této míře má autonomní dosah, avšak lze ho aplikovat jen tehdy, když skutkové okolnosti sporu spadají do pole působnosti přinejmenším jednoho z uvedených ustanovení (viz. Židovské liturgické sdružení Cha'are Shalom Ve Tsedek proti Francii, 2000). S ohledem na výše uvedené, že stěžovatelův restituční nárok je neslučitelný *ratione materiae* s ustanoveními Úmluvy, je stejně tak neslučitelný jeho bod stížnosti založený na čl. 14. Z toho vyplývá, že tento bod stížnosti je zjevně nepodložený a musí být zamítnut podle čl. 35 odst. 3 a 4 Úmluvy. Stejný závěr je třeba učinit ve vztahu k jeho stížnosti, že byl diskriminován v užívání svého majetku, protože jeho žaloba byla zamítnuta.*

ESLP se pro překážku neslučitelnosti *ratione temporis* nezabýval okolnostmi konfiskace majetku a omezil se pouze na řízení o vydání majetku zahájeném stěžovatelem. ESLP uvedl, že se stěžovatel může odvolávat na porušení článku 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě v rámci soudního jednání před vnitrostátními soudy pouze pod podmínkou, že předmětem jednání byl jeho majetek nebo vlastnictví ve smyslu tohoto ustanovení. Vnitrostátní soudní řízení se však netýkalo „existujícího majetku“, jelikož v okamžiku zahájení řízení stěžovatel nebyl vlastníkem předmětného majetku, ale pouhým žadatelem o jeho vydání. Podle ustálené judikatury ESLP navíc za „majetek“ nelze považovat naději na uznání bývalého vlastnického práva, jež není po dlouhou dobu vykonáváno. ESLP dále uvedl, že stěžovatel neměl ani „legitimní očekávání“, že jeho restituční nároky budou realizovány. Nezabýval se tak otázkou, zda v případě Des Fours Walderode a Harracha mohlo jít o pokračující situaci porušování vlastnického práva ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1.

Vzhledem k tomu, že článek 14 Úmluvy nemá samostatné působení, námítka diskriminace z důvodu německé státní příslušnosti vznesená ve spojení s čl. 1 Protokolu 1 byla ESLP odmítnuta jako neslučitelná *ratione materiae*. ESLP by se meritem této stížnosti mohl zabývat v případě, že by došel k závěru, že skutečnosti spadaly do rámce úpravy vlastnických vztahů vymezené v čl. 1 Protokolu č. 1. V každém případě ustálená judikatura ESLP považuje rozdíl v jednání za diskriminující ve smyslu čl. 14 Úmluvy pouze pokud není objektivně a rozumně odůvodněn, tj. pokud nesleduje legitimní cíl a nezachovává zásadu

přiměřenosti mezi užitými prostředky a cíli, ke kterým směřuje. ESLP interpretuje „legitimní očekávání“ k realizaci vlastnického práva prostřednictvím restituční žaloby tak, že vylučuje jakoukoliv aplikaci ustanovení čl. 14 Úmluvy.

2. Závěr

Lze shrnout, že v souladu s ustálenou judikaturou ESLP hlavní překážku pro majetkové restituční nároky sudetských Němců tvoří neslučitelnost *ratione temporis* s ustanoveními Úmluvy, tj. veškeré namítané skutečnosti a události, které se staly před datem přistoupení České republiky k Úmluvě (18.3. 1992), jsou neslučitelné *ratione temporis* a ESLP k nim nebude přihlížet.

Z hlediska aplikace čl. 1 Protokolu č. 1 by stěžovatel musel prokázat, že má buď „existující majetek“ nebo alespoň „legitimní očekávání“ k jeho nabytí, jelikož toto ustanovení negarantuje právo na nabytí majetku. Legitimní očekávání se může vztahovat k legislativnímu aktu nebo soudnímu rozhodnutí. ESLP judikoval, že legitimní očekávání, na rozdíl od pouhé naděje na restituci majetku, musí být konkrétnější povahy a opírat se o určité zákonné ustanovení nebo o právní akt jako například soudní rozhodnutí (viz. např. rozsudek ve věci *Pressos Compania Naviera S.A. a další v. Belgie*). Vzhledem k tomu, že zákonné lhůty k uplatnění restitučních nároků v České republice již uplynuly, nelze legitimní očekávání v současné době a do budoucna stavět na legislativním aktu ani, s výjimkou několika ještě stále probíhajících restitučních sporů, na soudním rozhodnutí.

Následně ani případné stížnosti na diskriminaci z důvodu „nečeské“ státní příslušnosti v souvislosti s restitucí majetku nemají šance na úspěch. Vzhledem k vázanosti čl. 14 Úmluvy na některé hmotněprávní ustanovení Úmluvy (v případě majetkových nároků by se muselo jednat o spojení stížnosti na porušení čl. 14 se stížností na porušení čl. 1 Protokolu č.1), nelze u ESLP ani úspěšně podat stížnost proti České republice na porušení práva na rovné zacházení z důvodu německé nebo jiné cizí státní příslušnosti.